

BU DAHA BAŞLANGIÇ

3 Nisan 2024

Yıldırım Koç

31 Mart 2024 yerel yönetim seçimleri AKP'nin büyük yenilgisiyle sonuçlandı. Bu yenilgide özellikle emeklilerin, çıraklık ve staj mağdurlarının, kademeli emeklilik talep edenlerin, ataması yapılmayan öğretmenlerin, üniversiteden mezun olunca eğitim gördükleri alanda iş bulamayacaklarını anlayan öğrencilerin ve Türkiye'den umudunu kesip yurtdışına kaçmaya çalışan gençlerin rolü çok önemliydi.

Memurlar, asgari ücretli işçiler ve sendika üyelerinin yaygın ve kitlesel bir tepkisi henüz olgunlaşmadı.

Ücretleri ve aylıkları, Türkiye İstatistik Kurumu'nun güvenilmeyen tüketici fiyatları endeksine (TÜFE) göre belirlenen tüm kesimler ciddi bir mutlak yoksullaşma yaşadı; ancak en büyük sıkıntıyı yaşayanlar, önemli bölümü ayda 10 bin liraya mahkum edilen emeklilerdi. En büyük tepki de onlardan geldi. Zam beklentileri hayal kırıklığına uğratan ve PTT Kargo ve uçak bileti fiyatlarında indirim gibi önerilerle avutulmaya çalışılan emekliler, büyük tepki gösterdi. 2024 gerçekten emeklilerin yılı oldu.

Bu sonuçlar bize neyi gösterdi?

Türkiye'de özellikle sol çevrelerde halka tepeden bakma, halkı "cahil ve eğitilmeye muhtaç" ve hatta "önemli bir bölümü aptal bir kitle" olarak görme anlayışı vardır. Asıl böyle düşünenler, "cahil ve eğitilmeye muhtaç ve zeka düzeyi tartışmalı" kişilerdir. Rahmetli babam, "bizim milletin sağduyusuna güven" derdi. Gerçekten de bu son seçimler, bizim milletin nasıl sağduyulu davrandığının ve davranacağına bir kanıttır. Halk aptal ve cahil değildir; halkın davranışlarını anlayamayan hatalıdır. Halkımız gerçekçi, zeki, son derece tedbirli, sabırlı, tepkisini uygun zamanda kitlesel olarak gösterebilen bir kitledir. Son derece deneyimli bir politikacı olan rahmetli Süleyman Demirel'in tencere ve iktidar tespitinin doğruluğu bir kez daha kanıtlanmaktadır.

Halkımızın kıvrak zekasının örneklerinden biri, seçimlerden hemen sonra sosyal medyada paylaşıldı. AKP propaganda çalışmalarına katılan Orhan Gencebay şöyle eleştiriliyordu: "Orhan Gencebay'ı sahneye davet edelim, bizlere, kula kulluk edene yazıklar olsun, şarkısını söylesin."

Sadaka gibi dağıtılan devlet yardımları, verilen rüşvetler ve tarikatların/cemaatlerin çabaları da AKP'nin işine yaramadı. Halkımızın büyük bölümü, sadaka ve rüşvetle satın alınamayacağını, tarikat ve cemaat şeyhlerinin sözünü dinlemediğini kanıtladı.

En zor durumda olan emekliler, tepkiyi kitlesel olarak gösteren ilk toplumsal kesimdi. Dört yıl daha seçimin gözükmediği koşullarda emeklilerin taleplerinin karşılanması mümkün gözüküyor. İlk tepkilerini sandıkta gösteren emeklilerin, eylem yaptıklarında işten atılma, aylığını kaybetme, kıdem tazminatını yakma gibi korkuları yok. Sandık daha ilk başlangıçtı. Bu tepkinin arkası gelecek. Hayat şartları kötüleştikçe, emeklilerin bugüne kadar görmediğimiz kitlesel eylemlerine de tanık olma olasılığımız yüksek. Özellikle siyasi iktidarın zayıfladığı algısıyla birlikte bu eğilim zaman içinde daha da güçlenecektir.

Dünya tarihinde emeklilerin toplumsal ve siyasal gelişmeler üzerinde doğrudan bu kadar etkili olduğu herhalde başka bir örnek yoktur.

2024 yılı Ocak ayında Türkiye'de 16,1 milyon emekli, dul ve yetim vardı. Bu büyük kitlenin 11,6 milyonu yaşlılık aylığı, 4,2 milyonu dul ve yetim aylığı, 125 bini de malullük aylığı alıyordu.

2024 yılı Ocak ayında yaşlılık aylığı alan işçi emeklilerinin 2,0 milyonu İstanbul'da, 622 bini İzmir'de, 569 bini Ankara'da, 422 bini Bursa'da, 241 bini Antalya'da, 189 bini Adana'da yaşıyordu. Bu illeri CHP kazandı.

AKP'nin kazandığı illerde yaşayan emeklilerin sayısı nispeten azdı. Kocaeli'de 235 bin emekli vardı. Erzurum'da 33 bin, Gaziantep'te 103 bin, Kayseri'de 143 bin, Konya'da 160 bin, Kahramanmaraş'ta 66 bin, Trabzon'da 92 bin, Sakarya'da 107 bin emekli yaşıyordu. Bu illerde de AKP'nin oyunun azalmasında emeklilerin etkisinin olduğu düşünülebilir. Ancak bu illerde hayat şartları daha kolay, hayat daha ucuz, aile içi dayanışma daha güçlü, toplumsal baskı, yardımlaşma ve aynı zamanda toplumsal kontrol çok daha fazladır. Birçok emeklinin yan geliri de vardır.

İşçi sınıfımızın önemli bölümü henüz emeklilerin yaşadığı büyük sıkıntıyı yaşamıyor. Özellikle memurlar nispeten rahat durumda. Sendikalı işçilerin bir bölümü de henüz krizin etkilerini tam olarak hissetmiyor; altın, döviz, hisse senedi, kripto para, bahis oyunlarıyla durumunu korumaya çalışıyor. Asgari ücret de emekli aylıklarının epeyce üstünde. Aylık net asgari ücret günümüzde 17.002 lira. Özellikle küçük kentlerde, eğer ailede iki kişi asgari ücret alıyorsa ve kendi evlerinde oturuyorsa, henüz ciddi bir mutlak yoksullaşmadan söz edemeyiz. Bu nedenle, 31 Mart seçimlerinde henüz işçi sınıfının kitlesel bir tepkisi görülmedi. İşçi ve kamu çalışanı sendikaları konfederasyonlarının sessizliği de bu durumun yansıması.

ANAP, 6 Kasım 1983 milletvekili seçimlerinde yüzde 45,1 oy almıştı. 29 Kasım 1987 seçimlerinde aldığı oy yüzde 36,3 oldu. Ancak 26 Mart 1989 yerel seçimlerinde ANAP'ın oyu yüzde 21,8 düzeyinde kaldı. ANAP, ayrıca, Ankara, İstanbul ve İzmir belediye başkanlıklarını da SHP'ye kaptırdı. Ardından da Bahar Eylemleri patladı. Bahar Eylemleri'ne katılan yüzbinlerce işçinin ücretinin satınalma gücü, 1980 yılındaki düzeyin yaklaşık yüzde 40'ı kadardı. Gerçek ücretlerde bugün henüz böyle bir düşüş yok. Önümüzdeki aylarda buna yakın bir düşme yaşanır, zayıf bir iktidar gerçeği ve algısıyla bütünleşen bu mutlak yoksullaşma, ilginç kitlesel tepkilere yol açar.

İşçi statüsünde çalışan 16,2 milyon kişinin 4,5 milyonu İstanbul'da, 1,3 milyonu Ankara'da, 979 bini İzmir'de, 746 bini Bursa'da, 625 bini Antalya'da yaşıyordu. Bu illerde CHP başarılı oldu.

Buna karşılık, 597 bin işçinin yaşadığı Kocaeli'de, 356 bin işçinin yaşadığı Konya'da, 378 bin işçinin yaşadığı Gaziantep'te, 216 bin işçinin çalıştığı Sakarya'da ve 207 bin işçinin çalıştığı Samsun'da AKP kazandı. AKP'nin kazandığı illerde emekliler için belirtilen özellikler, bu bölgelerin işçileri için de geçerli.

İstanbul'da 440 bin, Ankara'da 438 bin, İzmir'de de 186 bin memur ve sözleşmeli personel çalışıyordu.

Bu durumda, 31 Mart seçimlerinde en büyük sıkıntıyı yaşayan ve en büyük tepkiyi gösteren, 16 milyon dolayındaki emekli, dul ve yetim oldu. Hele seçim öncesinde seyyanen zam beklentisi yaratılıp, dalga geçer gibi bazı "iyileştirmeler" dile getirildiğinde, insanlar tepki gösterdiler. Kendileri yoksulluğa gömülürken, bir kesimin televizyonlarda ve sosyal medyada teşhir edilen ihtişamı da büyük tepki çekti.

AKP ve MHP yandaşı bazı emekliler de, başka partiye oy vermeyi içlerine sindiremediklerinden, sandığa gitmedi. Kanımca, ağırlıkla bu nedenle de seçimlere katılım oranı yüzde 78 düzeyinde kaldı.

Normal koşullarda 4 yıl daha seçim yok.

Asgari ücrete yıl ortasında yeni bir zam yapılmayacağı açıklandı.

Emeklilerin aylıkları da Temmuz ayında yalnızca TÜİK'in güvenilmeyen enflasyonu oranında artırılabilecek.

Peki, bundan sonra ne olacak?

31 Mart seçimlerinde sonuçları özellikle emekliler belirledi. Bundan sonra, asgari ücretliler, sendikalı işçiler ve memurlar özellikle sonbahara doğru kitlesel tepki göstermeye başlayacak. 31 Mart seçimlerinde iktidarın ciddi ölçüde zayıflaması, mutlak yoksullaşma yaşayanların kendiliğindenci kitlesel tepkilerinin önkoşullarını oluşturacak.

İktidar, "popülist politikalar" uygulamayacağını, son aylardaki ekonomik programın sürdürüleceğini açıkladı. Diğer bir deyişle, ekonomik krizin faturası başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakalara ve emeklilere ödettilmek istenecek. Ayrıca, yükselen kredi faizleri ve azaltılacak taksitli satışlar nedeniyle kredi kartları aracılığıyla sorunları ertelemek zorlaşacak. Ticari kredi faizlerinin artmasıyla da birçok işletme işçi çıkaracak. Suriyelilere yapılan harcamalar, sermayedarlara sağlanan vergi indirimleri, itibar gösterisi olarak kullanılan ihtişam, kamudaki israf, vb. kısıtlanmayacak. Artık 4 yıl seçim olmayacağından, yoksullaştırma programı daha kapsamlı ve etkili bir biçimde gündeme gelecek. Gelir ve servet dağılımındaki büyük adaletsizlik, insanları iyice huzursuz edecek.

Saniyorum 7 ay önce yazdığım bir kitabın son paragrafları, 31 Mart seçimlerinde siyasi iktidarın ciddi biçimde zayıfladığı gerçeği de dikkate alınarak, olası gelişmeleri anlatabilir. 2023 yılı Ağustos ayında yazdığım ve Eylül ayında yayımlanan "**AKP'nin Yarattığı Mutlak Yoksullaşma, Rüzgar Eken Fırtına Bıçer**" kitabım (Epos Yay., Ankara) şöyle sona eriyordu.

"Özetle; gerek işverenlerin talepleri, gerek 2024 Mart'ından sonra 4 yıl daha seçim yaşamayacak olan siyasi iktidarın olası politikaları, işçiler, memurlar ve emekliler başta olmak üzere, tüm emekçiler

için fırtınalı bir dönemin yaklaştığını göstermektedir. Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en hızlı ve en kapsamlı mutlak yoksullaşmasını 2024 Mart yerel seçimlerinden sonra yaşayacağına benzemektedir.

“Bu gelişmelere işçi sınıfının tepkisi ne olacaktır?”

“Çok hızlı ve kapsamlı bir mutlak yoksullaşma yaşayacak, yıllardır kullanageldiği haklarının bir bölümü elinden alınacak işçi sınıfının bu gelişmeler karşısında nasıl tepki göstereceği konusunda bazı tahminlerde bulunulabilir.

“Olası gelişmeler konusunda tahminde bulunabilmek için işçi sınıfının durumuna ilişkin bazı tespitleri hatırlamakta yarar vardır.

“Günümüzün işçi sınıfı, küçümsenmeyecek bir örgütlenme ve eylemlilik mirası devralmıştır. Örgütlülük yalnızca sendikalarla sınırlı değildir. Sürekliliği olan her işyerinde var olduğu bilinen gayri resmi yapılanmalar etkilidir.

“İşçi sınıfının örgün eğitim düzeyi, geçmiş on yıllarla kıyaslanmayacak kadar yüksektir.

“İşçiler, sosyal medyayı çok etkili bir biçimde kullanmakta, gerektiğinde bu yolla eylem örgütleyebilmektedir.

“İşçilerin büyük çoğunluğunun kredi kartı ve tüketici kredisi vardır. Bunların taksitleri insanları tepki göstermede daha ihtiyatlı olmaya itmektedir. Ancak bu tür yükümlülükler, belirli bir noktadan sonra da ‘ne olacaksa olsun artık’ tepkisine yol açmaktadır. O zaman gelişen olaylar daha da radikal olmaktadır.

“Kritik nokta, ‘bıçağın kemiği delmesi,’ veya ‘ekmeğin aslanın ağzından midesine inmesi’ anıdır. Bu durumda işçinin oturduğu minder tutuşur ve ardından aç tilki fırın yıkar.

“İnsanlar hayatlarından memnunsalar ve geleceğe umutla bakıyorsa, bu kitleyi kimse harekete geçiremez. Kitleyi harekete geçirmek isteyenler, ağızlarıyla kuş tutsalar, kendilerini yaksalar da, hayatından memnun olan kitleler sessizliğini korur.

“Ancak eğer kitleler çok yoğun biçimde ve fazla mesai yaparak uzun saatler çalışmasına ve bazı masraflarını kısmasına rağmen ücreti yetmiyor ve taksitlerini ödeyemiyorsa; sürekli olarak işsizlik ve haciz korkusuyla yaşıyor, geleceklerine güvenle bakamıyor ve sürekli kaygı duyuyorsa; aile olarak en basit ihtiyaçlarını karşılamada zorlanıyorsa; kiralık ev bulamıyorlarsa; büyük fedakarlıklarla üniversiteye gönderdikleri çocukları işsizlikten bunalıma girmişse; çocukları vatani terk edip kapağı yurtdışına atmaya çalışıyorsa, o takdirde hiçbir güç bu kitlenin tepkilerini engelleyemez. Yoksul insan tepki göstermeyebilir; ancak yoksullaşan, elindekini kaybeden, evine ve arabasına haciz gelen insanın damarına basılmıştır; bu insanın tepkisi sert olur. Düne kadar sessizliği tercih etmiş olan insanlar kitlesel tepkiye girer.

“Türkiye böylesine bir sürece girmiş durumdadır.”